

Justus Vermeer

Onder onze gereformeerde vaders uit de tijd der 'Nadere Reformatie', neemt mr. Justus Vermeer een grote plaats in. In hoeveel gezinnen in ons land zal men zijn Catechismusverklaring vinden en op hoeveel kansels in vacante gemeenten zal deze nog gelezen worden? Het ware te wensen, in deze tijden van zo diep verval, dat zijn werken hooggeschat mochten blijven. Justus Vermeer is geen predikant geweest, maar was doctor in de rechtswetenschappen. De Spreukendichter zegt, dat de nagedachtenis van de rechtvaardigen tot zegening zal zijn. Als dat van één geldt, dan is het zeker wel Vermeer. Voor hoevelen in ons land hij ten eeuwige zegen is geweest, zal alleen de eeuwigheid openbaren. Hij had het voorrecht een godvrezende moeder te hebben, een moeder die voor hem bad en hem bidden leerde. Zij las met hem vlijtig de Heilige Schrift en zong met hem Psalmen van Dathenus, die hij uit het hoofd leerde. Thuis woonde ook nog een grootmoeder in. Ook zij was een godvrezende vrouw, die vaak met kleine Justus bezig was. En de Heere zegende het werk, dat aan dit kind gedaan werd. 's Zondags en in de week ging hij graag mee naar de kerk en kwam daar in aanraking met de godzalig en ijverige ds. Koelman. De vrouwen, en ook deze predikant, hoopten dat Justus wens zou zijn, om een dienaar des Woords te worden. Maar toen het zover was, dat hij beslissen moest, durfde hij het 'tref'lijk ambt' niet te kiezen. Justus ging in de rechten studeren, maar zijn hart bleef toch in die dagen uitgaan naar de dingen der eeuwigheid. Het was of hij niet los kon komen van de dingen van Gods Koninkrijk. Vooral toen hij de geloofsstrijd van zijn zuster meemaakte, zag hij de grote ernst der eeuwigheid veel scherper. Deze maakte een felle zielestrijd door. Er was bij haar een diepe droefheid naar God over haar schuld en zonden, en een grote honger naar 's Heeren gerechtigheid. Op een dag brak door genade, zichtbaar bij haar de vrede Gods door. Die strijd en overwinning van zijn zuster hadden op hem beslag gelegd, dat hij niet los kon komen van de vraag, of hij voor God verschijnen kon zonder een Borg voor zijn ziel te hebben ontvangen. De satan liet hem echter niet met rust, maar trachtte hem rustig te maken met de gedachte, dat hij er dan toch wel komen zou. Maar andere ogenblikken werd die valse rust verbroken.

Dan behouden Gods eisen en eigen verantwoordelijkheid krachtens zijn diepe val in Adam, zijn hart. Ook werd hij door het koude ongeloof overvallen en praatte zich voor, dat het dwaas was, zich ongerust te maken. Echter, de Heere liet hem niet los, in die dagen kreeg hij er wel kijk op, hoe listig de duivel met de mens kon omgaan en hoe arglistig het mensenhart is. Dan meende hij, dat hij lang genoeg gezocht had en de vrede zijns herten zijn deel was, dan weer ontdekte hij bij zichzelf zoveel ongerechtigheid en zo weinig echt vragen naar den Heere, dat hij zich mijlen ver van de Heere af meende. Toch vond hij door genade op een ogenblik volkomen rust in het volbrachte werk van Christus en gaf de Heilige Geest Zelf de getuigenis in zijn hart, dat hij een kind des Heeren was. Toen begon het vuur des Geestes tot wederliefde in zijn hart te branden. Hij werd gedrongen om niet alleen God innig lief te hebben, maar ook de naaste, al wist hij niet, wat de Heere in deze met hem bedoeld. Toch overviel hem soms weer een zware strijd. Het was met hem zoals het Woord zegt: 'Dat hij

het heilige verslond en dat hij na gedane beloften onderzoek wilde doen, 't werd hem een strik des harten. Hij was daaronder dikwijls zeer benauwd en werd heen en weer geslingerd tussen hoop en vrees. Gedurig greep hij naar Gods Woord om er daardoor bovenuit te komen. En de Heere liet Zich niet onbetuigd. Hij gaf hem dan weer rijkelijk het licht des Geestes, waardoor hij helder de dingen mocht onderscheiden. De tegenstand van zijn eigen hart was dikwijls ook groot, maar de Heere verbrak alle weerstand en gaf hem in donkere uren lichtende ogenblikken in Zijn nabijheid. Door dit alles leerde hij in de oefeningen en kon daardoor als middel in Gods hand, anderen in hun verzoeking en beproeving helpen.

Ambtsdrager

In de gemeente te Utrecht, waar hij woonde, werd hij op zekere dag tot diakenboekhouder geroepen. Met aarzeling nam hij dit ambt aan. Toen hij het echter eenmaal bekleedde, ondervond hij er de zegen voor eigen ziel door. Hij moest er op uit, sprak met de mensen, las het Woord met hen en bad met hen. Zo was hij niet alleen anderen ten zegen, maar ondervond er ook de zegen voor eigen leven van. De grote ernst, die de gemeente in het waarnemen van zijn ambt zag, bracht de gemeente er toe om hem als ouderling te verkiezen. Ook dat gaf hem eerst veel strijd, omdat hij twijfelde, of de Heere hem wel op deze plaats wilde hebben. Maar toen hij de zekerheid had en het ambt aanvaard had, werd deze arbeid voor hem en anderen tot een rijke bron van zegen. Hij voelde zich gedrongen afgedwaalden te bezoeken, legde onwetenden het Woord uit en sterkte kenners van het Woord in de weg, die ze gaan moesten als ze daarmee moeite hadden. Bij ontstentenis en afwezigheid van de predikant, ging hij aldra voor in de dienst des Woords. In die ogenblikken merkte de gemeente pas goed, dat Vermeer een kind van God was. Rijk vloeiden hem de gaven des Geestes toe en de zielen, die God hem toevertrouwde, waren op zijn hart gebonden. Men voelde in zijn diensten, dat de Heere in het midden was. Velen kwamen tot ruimte en getuigden van de vrede, die alle verstand te boven gaat.

Zijn Catechismuspreken

Het was in die dagen, dat hij begon met de catechismus uit te leggen. Hij had in de voorbijgegane jaren de indruk gekregen, dat het volk verging, omdat het geen kennis had. Dat alle wind van leer gemakkelijk ingang vond, omdat men het Woord Gods niet kende. Enige jaren is hij met de uitleg van de catechismus doorgestaan, totdat de Heere hem van zijn post riep en hij de eeuwige rust mocht ingaan.

Bij de uitleg had hij rijkelijk de gelegenheid om de catechismus ook praktisch toe te passen. Dat was wel de reden, dat zovelen gedurig in de bijeenkomsten tezamen stroomden. Velen werden in de samenkomsten van hun wettische gronden verlost en zagen de weg der ontsluiting in Christus. Neergebogenen werden bemoedigd en versterkt in het geloof. In het bijzonder wees hij in die diensten op de heiliging van de zondag. Dat men de dienst des Woords van de herders en leraars niet moest verzuimen en dat men zich niet door schijnredenen moest losmaken van de onderlinge bijeenkomsten. Verder, dat men niet

rusten moest bij eigen onmacht, maar dat zonde en schuld moest uitdrijven naar de Borg en Middelaar, Jezus Christus. Zeer legde hij de nadruk op de kennis van zonde en ellende, terwijl hij wees op de heiligheid en de rechtvaardigheid Gods. Dat er geen rust in eigen werk is te vinden en dat die werken des vleses moeten gedood worden. Ook wees hij herhaaldelijk op de sacramenten Doop en Avondmaal en zegen die daar van uitging voor het geestelijk leven van Gods kinderen. Hij betreurde het, dat het volk Gods deze tot versterking des geloofs geschonken middelen verzuimde en vaak dor en mager de weg des levens ging. Land en tijdsomstandigheden werden niet vergeten. 'De oordelen worden uitgestort, omdat het volk verhard en in een geest des diepen slaaps is verzonken', zo zegt hij. Diep onder de indruk waren de hoorders reeds van zijn voorbede. Dat was allerminst een preek. Vermeer kende het onderscheid tussen bidden en preken. Hij had een rijke gave des gebeds van de Heere ontvangen. Dikwijls was het of hij zo geheel in het gebed verzonken was, dat hij zich niet meer bewust was, dat er een gemeente om hem heen was. Hij stortte zijn hart voor de Heere uit en worstelde voor de zielen, die Hem nog niet kenden, en voor 's Heeren volk, opdat het in het geloof mocht wassen en toenemen. Het was een spreken met de Heere en een pleiten op Gods beloften voor Zijn volk. In de prediking kwam het uit, hoe hij uit eigen ervaring kende, wat de aangevochten zielen doormaakten. Hoe wist hij hun strijd te schilderen en kende hij de influisteringen van de satan. Maar hoe wist hij dan door genade dat Woord te hanteren, dat het de aangevochtenen aansprak en sterkte. Wat was hij de blinden tot ogen. Hij wist zelf te goed hoe verblind hij jaren zijn eigen weg was gegaan. Met het Woord in de handen en door de Geest gedreven wees hij op Hem, Die de ogen der blinde opent.

Wat wist hij ook de bijna bezwijkenden te steunen. Hij kende de bevinding waarin de gesteldheid des harten het Woord Gods hier alleen stok en staf kon zijn. Aan huis hield hij gedurig gebedssamenkomsten. Hij was er van overtuigd, dat de oordelen Gods over land en volk niet uit konden blijven en dat ook de kerk in de grote verdrukking zou komen. Daarom kwam hij met Gods volk bijeen om voor de noden van land en kerk te bidden. Ook werd daarbij de plaats zijner inwoning niet vergeten.

Overheid en stad en land en regering der kerk werden steeds door hem aan de Heere opgedragen. Voor zijn medeouderlingen was hij met recht een medebroeder. Hij werd door hen niet alleen hooggeacht, maar ook zeer bemind. Hij was zacht van aard en billijk in zijn oordeel en kon in broederlijke liefde veel verdragen. Voor hen allen was hij een voorbeeld in het ijverig en getrouw waarnemen van zijn ambt. Zijn voorstellen tot verbetering van mistoestanden waren altijd rustig doordacht. Wat wist hij hier ergernis te vermijden, ijverig was hij ook in het aandringen van het heiligen van de zondag. Nieuwe middelen beraamde hij, met de medebroeders, om bij de Regenten met voorstellen te komen om de ontheiliging van deze Godgeweide dag tegen te gaan. Waar hij kon steunde hij herders en leraars in hun zo moeilijke en verantwoordelijke werk.

Zijn laatste jaren

In de laatste jaren van zijn leven waren vele beproevingen zijn deel. In het jaar 1742 viel hij van een wagen en kreeg een gevaarlijke beenbreuk. Weken was hij hierdoor aan huis gebonden en leed veel pijn.

‘De Heere leerde mij’, schrijft hij, ‘wat nuttig voor mij is’. ’s Avonds voor het breken van mijn been, terwijl ik bezig was met mijn oefening voor de Catechismus over het gebed, raakte ik daar bijzonder in. Ik zag, hoe het hart altijd uitgaat naar het gesloten boek van Gods raadsbesluiten. Ik ontdekte de verkeerde geneigdheid des harten om daar te willen inzien. Ik wees aan, dat men door de Geest der gebeden wel somtijds vooral indrukken van een naderend kwaad of enig gevaar kan krijgen, (De kloekzinnige ziet het kwaad; Spr. 27 : 12) maar dan toch waken moet, tegen dat vooruitlopen en die bepalingen van eigen geest, welke zich daaronder vermengt, het zal dit of dat zijn. Het is Gods eer, een zaak te verbergen en het aan ons niet bekend te maken. Hij weet de tijden en gelegenheden, die de Vader in Zijn eigen macht gesteld heeft.

Het is daarom zo Godverheerlijkend om tijd en wijze aan de Heere over te laten en in kinderlijke vreze wakende te blijven. Zo moeten wij het boek gesloten laten voor de Heere’. Voor de wagen ’s morgens afreed had hij rijke zegen ontvangen in de huisgodsdienstoefening. Hij vond bijzondere zegen bij Hebr. 2 : 17: ‘Waarom Hij in alles de broeders moest gelijk worden, opdat Hij een barmhartig en getrouw Hogepriester zou zijn, in de dingen, die bij God te doen waren om de zonden des volks te verzoenen’. ’s Avonds na het ongeval was hem dit weer, terwijl hij op zijn bed lag, tot troost. Hij zag bij zijn val toch de bewarende hand Gods, omdat de paarden direct stil stonden en de wagen niet over hem heen ging. In de tijd van de gedwongen rust verdwenen de bestrijding en de gedachte als of de Heere niet in gunst op hem neerzag. Ook leerde hij zich in die dagen noch beter kennen. Hij bemerkte hoe wettisch hij nog leefde en hoe zijn zaken een grote plaats in zijn hart noch innamen. Hij bad de Heere of het ongeval wezen mocht tot heerlijkheid van Zijn Naam. ‘Ja’, riep hij uit, ‘Gij hebt Uw goede raad over mij uitgevoerd en niet alleen mij in gerechtigheid, maar ook in liefde en gunst geslagen’. Hij was zo sterk met de eeuwige dingen bezig, dat hij soms weinig pijn voelde. Hij moest met een trekschuit naar de stad gebracht worden. Dit was een pijnlijke tocht. Onderweg werd hem echter duidelijk welke geneesheren hij moest nemen. Op de lange weg die men met hem maakte, viel hij de Heere geheel toe in de weg, die Hij met hem hield en zei zelfs, dat de Heere recht was in al Zijn weg en werk, ook in zijn leven. Op een ogenblik zei hij: ‘O, mijn God, Gij zijt goedheid. Wat is Uw weg goed, ik was het waardig en Gij rechtvaardig’. Hij vroeg om met hem te zingen uit Psalm 25 : 4: ‘O goedheid Gods nooit recht geprezen’.

Kort tevoren had hij in de gemeente gesproken over het gesloten Boek Gods. Dat was hem nu zelf ten zegen. Het lijden van Christus aan het kruis was ook voor hem tot rijke vertroosting, daar hij het nu nog dieper verstond. Als de geneesheren met hem bezig waren, betuigde hij herhaaldelijk, een verborgen, toevloeiende kracht van de Heere te ervaren. Dit

was hem tot genezing en versterking. Hij was er diep van overtuigd, dat de Heere zijn ziel heelde. Zijn ziekenkamer was hem vaak als een Bethel, waar de engelen met vertroosting nederdaalden en dienend, uit de Naam des Vaders, hem bekrachtigden.

Zijn ziekenvertrek was een vertrek des gebeds, waar de hulp des Heiligen Geestes hem in de gebeden gewerd. Toen hij weer naar huis terug mocht, ondervond hij veel medeleven uit de gemeente. De gebeden der gemeente waren hem tot steun geweest. De eerste keer, dat hij in de dienst des Woords mocht voorgaan, sprak hij over Joh. 17 : 15: *'Ik bid niet, dat Gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat Gij hen bewaard van de boze'*.

Hij ondervond daarbij de leiding des Geestes en mocht vernemen, dat er zegen op deze prediking gerust had. Echter langzaam werd hij door de Heere voorbereid op zijn sterven. De pijnen van het lichaam namen toe en telkens werd hij door benauwdheden overvallen. Toch bleef hij de diensten waarnemen. Ze waren soms wel ontroerend voor de hoorders, daar zij zagen hoe zijn lichaamskrachten afnamen. Hij wilde echter door zijn Heere waakzaam en werkende gevonden worden op de dag waar Hij hem thuis haalde. Het sterven van een paar vrienden van hem, hield hem zeer bezig. Zij waren beide gestorven in de hope der heerlijkheid, wat hem zeer troostte. Toch was het of hun gemis hem moe maakte van de aarde. Sinds die tijd sprak hij veel over het onuitsprekelijke geluk van hen, die bij de Heere waren. Die de aardse strijd niet meer kenden, noch de smarten des lichaams, noch geweent, noch rouw. Hij voorspelde ook een grote verdrukking voor land en kerk en zeide, dat de zware oordelen Gods naderden vanwege de zonden van het volk. Hij sprak veel met zijn moeder en zijn zuster. Uit zijn spreken konden zij duidelijk opmaken, dat hij zijn einde voelde naderen. Hij zei het wel niet regelrecht, maar toch gingen zijn gedachten telkens uit naar zijn sterven. Hij leidde echter nog de bidstonden bij hem aan huis. Maar ook degenen die daar kwamen, bemerkten hoe hij verzwakte en meer dan tevoren sprak over het naderend einde. Zo ruste de Heere zijn dienstknecht toe om de grote reis te aanvaarden. Zijn leven was Christus geweest, dus zou zijn sterven voor hem gewin zijn. Op één van de samenkomsten thuis sprak hij met grote ontroering over de weg, die God met hem gegaan was. Hij vertelde daar zijn bekeringsweg, wat hij tevoren nog niet gedaan had. Hoe eigenlijk zijn zuster het middel in Gods hand was geweest, dat hij ernstig met de dingen was bezig geworden. Haar verandering had op hem de uitwerking gehad, dat hij haar vermaningen ook over zijn zonden ging nadenken. Tenslotte werd het een zuchten onder zijn schuldenlast.

'Door veel strijd heen, ben ik toegevoegd en heb ik tot Jezus de toevlucht genomen', zei hij. Hij vertelde wel daarbij, dat hij in grote benauwdheid was geweest, maar dat dikwijls ook weer grote vertroosting zijn deel waren geworden. Hij had niet naar grote dingen gezocht, maar steeds gewenst, dat de Heere hem mocht gebruiken tot opbouw en vergaderen van Zijn kerk. Hij was dan ook zo dankbaar geweest, dat hij onder veel gebrul, door de Heere daartoe gebruikt was.

Zijn sterven

De laatste twee á drie dagen voor zijn dood was hij zijn oude bedroefde moeder en bewogen zuster tot bemoediging. Hij zei tegen zijn lieve moeder, dat zij niet zo bedroefd moest zijn, want dat zij hem na niet te lange tijd zou volgen. Bovendien is het toch zo, dat wij meer naar de hemel gaan verlangen, als één der onzen is weggegaan? Gedurig sprak hij ook van de grote genade Gods. Die genade, waar die valt, daar valt ze vrij. En dat de Heere geen zonde aanziet, maar dat Hij uit vrije genade Zich over een zondaar ontfermt. Hij laat ook niet varen het werk, dat Zijn hand begon, maar zet het door, tot Hij het voleindigd heeft.

De pijnen en de koorts namen toe, maar woorden uit de Heilige Schrift vielen hem vertroostend binnen. Ook kwamen hem gedeelten uit gesprekken in die ogenblikken voor de geest, die hem sterkten. Het verlangen om verlost te worden, werd echter steeds groter. Op de laatste morgen van zijn leven bracht zijn zuster hem de medicijnen. Toen hij ze ingenomen had en een tijdje rust genomen, zei hij opgewekt tegen haar: 'Ik zou wel even op willen, toe zusje, help mij eens even op'. Zij nam hem in haar armen, maar bemerkte tegelijk, dat hij iets zag en zich daarover verwonderde. Hij was echter niet in staat uit te drukken wat hij zag. Met een niet gewone stem zei hij: 'Zusje op, op naar boven!'

De blijdschap en vrede straalde daarbij hem uit de ogen. In gebroken woorden trachtte hij nog te kennen te geven het heerlijke, dat hij zag. Zijn zuster zei enkele woorden van bemoediging en troost terug. Toen ontsliep hij heel kalm in haar armen, terwijl hij riep: 'Mocht ook die Geest op mij komen'. Deze getrouwe arbeider in Gods Koninkrijk was naar het Vaderhuis gegaan, waarnaar hij zo verlangd had, maar zijn gezegende nagedachtenis blijft onder Gods kinderen naleven. Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven, ja zegt de Geest, en hun werken volgen met hen'.

Ds. G. Bijkerk, predikant te Driedorp (2011)